

Імена. Події. Огляди

УДК 7.031:[391(477)]

Оксана **Сапеляк**

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту народознавства НАН України, відділ етнології сучасності, дійсний член Наукового Товариства імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0001-8111-6563>

Народна культура Соборної України у працях Галини Стельмашук

Анотація. Одна з важливих ділянок етнологічної науки — історіографія, зокрема вивчення творчості українських учених. Нині це питання має зайняти одне з пріоритетних місць, адже довгі роки діяльність і творчість вітчизняних етнологів замовчувалася. Йдеться про те, що після 1933 року українську етнологію советський режим оголосив націоналістичною. Відтак у Києві перестала існувати Українська академія наук, що її створив 1918 р. видатний український вчений Володимир Вернадський. Етнологи потрапили під найжорстокіші репресії: переслідування, арешти, тюрми, розстріли... У Львові, де діяло Наукове Товариство ім. Шевченка — фактично Всеукраїнська академія наук — з приходом советсько-російської окупації припинило свою наукову діяльність, майно НТШ конфісковано. Після Другої світової війни етнологічні дослідження почали продовжуватися у створеному владою Музеї етнографії та художнього промислу НАНУ. Однак розсліди вчених строго регламентувалися комуністичними ідеологами. Пильно простежувалася, аби всі публікації були спрямовані на доведення єдності «братніх російського та українського народів». Вивчення творчості та діяльності персоналій учених-етнологів попередніх періодів було небажаним, практично забороненим.

Тільки з проголошенням відновлення Незалежності України створилися умови для розслідів етнологічної науки до 1939 року та науковців-етнологів (Федора Вовка, Володимира Гнатюка, о. Михайла Зубрицького, Зенона Кузели та ін.). Однак існує певне

упередження щодо вивчення діяльності вчених, які працювали в рамках «радянського періоду». Питання, як в умовах жорсткого ідеологічного тиску чимало українських етнологів все-таки зуміли зберігати національний характер своїх праць, як виборювали дозволи для студій потрібних для української культури тем, — становить великий історико-культурний інтерес. На часі монографічне дослідження про творчість і організаційну працю першого директора Львівського відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН, що його стараннями створено 1982 р. — доктора історичних наук Юрія Гошка. Власне, в цій інституції формувалися українські вчені-етнологи. Адже мова йде про півстолітню наполегливу працю у складний час політики денационалізації. Організувалися експедиції в усі регіони України, фіксувався етнографічний та фольклорний матеріал, популяризувалася українська народна культура, видавалися наукові праці. Зберігався і поповнювався цінними артефактами Музей, створений вченими НТШ.

Однією з учених того часу, яка невтомно працювала і працює в напрямі виявлення особливостей української народної культури є Галина Стельмашук. У представлений статті авторка поставила мету: з'ясувати діапазон етнологічних інтересів ученої. Об'єктом цієї публікації є окреслити внесок Галини Стельмашук в етнологічну науку, а предметом — її публікації. Методологічною основою є принцип історизму й аналізу. Методом історико-системного аналізу з'ясувати значення для української культури висвітлення персоналій українських етнологів, зокрема творчості Галини Стельмашук.

Ключові слова: етнологія, історіографія, персоналії, національна традиційна культура, головні убори, народний стрій.

Постановка проблеми. Одна з важливих ділянок етнологічної науки — історіографія. Праці: Романа Кирчіва Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської Трійці» [1], Миколи Мушинки «Володимир Гнатюк: життя та його діяльність в галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства» [2], Оксани Франко «Федір Вовк — вчений і громадський діяч»

[3] та інші, в яких осмислено і висвітлено реалії (політичні, соціальні, суспільні, побутові), — поза сумнівом, значний внесок українських учених у національну культуру і становлять неоціненну вагу в народознавстві. Хоч дотепер чимало науковців-етнологів другої половини ХХ ст., творчість яких становить науковий інтерес, не досліджені або мало досліджені: Антон Онищук, Катерина Матейко, Савина Сидорович, Роман Кирчів, Зоряна Болтарович та ін. Однією з таких особистостей є народознавець Галина Стельмашук, яка вивчає важливі ділянки етнологічної науки. А також підтримує і формує молодих учених. Як здібний педагог заохочує молодь до опрацювання малодосліджених тем. Все це визначає актуальність теми.

У даній праці авторка ставить перед собою мету з'ясувати потребу глибокого вивчення життя і творчості Галини Стельмашук. Об'єктом дослідження є діяльність Галини Стельмашук, а предметом — її наукові праці. Методологічною основою дослідження є принцип історизму, аналізу та використання основних методів етнологічної науки: систематизації, комплексного аналізу, оцінювання.

Про науковий доробок Галини Стельмашук опубліковані розвідки: Дишкант В. «Етнографи — збирачі земель» [4], Думанська О. «Із глибин вікових у сучасний вимір» [5], Мороз Ю. «Унікальне видання» [6], Никорак О. «Стельмашук Г. Г. Давнє вбрання на Волині: етнографічно-мистецтвознавче дослідження. Луцьк, 2006. 282 с.» [7], Сапеляк О. «Стельмашук Галина» [8], Чибирак С. «10 травня 80 років від дня народження Г. Г. Стельмашук» [9], Nahachewski A. [10], Turska K. [11] та багато інших. Однак важливо ширше обґрунтувати, роз'яснювати, пропагувати українську культуру засобами знайомства загалом з життям особистостей в науці, що є одним з першорядних завдань сучасності, оскільки це шлях до утвердження української ідентичності, — донині питання актуальне.

Виклад основного матеріалу. Визначна вчена Галина Стельмашук znana в Україні та далеко за її межами вагомим науковим внеском у вивчення української традиційної культури. Прихід 1976 року художниці за фахом у Львівське відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. Максима Рильського став початком становлення і росту її як етнолога. Вже перша наукова праця, кандидатська дисертація «Народний костюм Полісся кінця ХІХ — поч. ХХ ст.», захищена 1983 р. у Мінську (звісно, рос. мовою) в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН Білорусі, засвідчила, що

в науці появився серйозний учений із новими підходами до вивчення народного вбрання.

Наступна праця, опублікована 1988 р. (у співавторстві з Дмитром Кравичем) «Український народний одяг ХVІІ — початку ХІХ ст. в акварелях Юрія Глогівського» [12] була відкриттям, адже завдяки опрацюванню спадщини львівського художника Ю. Глогівського став доступним унікальний документ і для науковців, і для широкого загалу.

Особливий предмет інтересів ученої в наступні роки — головні убори українців, до того мало вивченого цікавого компоненту народного строю. З усією притаманною дослідниці наполегливістю, працьовитістю вона починає пошукову роботу. Зрозуміло, це насамперед вишукування даних в етнографічній літературі (Яків Головацький, Павло Чубинський, Володимир Шухевич, Дмитро Яворницький, Ян Фальковський, Юзеф Крашевський, Ігнацій Червінський, Лукаш Голембйовський, Оскар Кольберг, сучасники Юрій Гошко, Катерина Матейко, Галі Маслова, Раїса Чугай, Зоряна Болтарович) та ін.; у мистецтвознавстві — співпраця з Павлом Жолтовським, Володимиром Овсійчуком, Миколою Моздирем; звісно, вивчення історичних праць.

Це й опрацювання джерел, до яких сягає дослідниця: у відділі рукописів Центральної наукової бібліотеки ім. Вернадського АН (малюнки історика Олександра Рігельмана (1778–1782 рр.), Опанаса Шафонського (1786 р.), малюнки Домініка-П'єра Деляфіза); працює у рукописному відділі Львівської наукової бібліотеки ім. Василя Стефаника; детально вивчає збірку світлин, зібрану членами НТШ, що зберігається в Інституті народознавства АН України. Як наслідок скрупульозних розслідувань у 1993 р. вийшла книга «Традиційні головні убори українців» [13]. Підхід до вивчення зокрема головних уборів поістину глибокий, всебічний та об'єктивний, що книгу можна сміливо назвати енциклопедією цієї ділянки етнології.

Одним з головних завдань, яке ставить перед собою вчена в цій праці та в подальших розслідуваннях, — проникнути в глибину століть, пізнати витоки культурного спадку народу. Для цього звертається до археологічних знахідок, фахової літератури з археології. Ретельно опрацьовує іконографічні джерела: мініатюри, фрески, мозаїки, Псалтир ХІ ст. Словесні описи істориків дали матеріал Галині Стельмашук довідатися про тканини, які використовували українці в різні історичні епохи, а також як художнику здійснити реконструкції виробів [13, с. 46, 96, 100, 113, 134, 138, 155,

168, 169]. Окрім того дослідниця залучає у своїх пошукуваннях картини художників, на яких відображено народне вбрання (Тарас Шевченко, Костянтин Трутовський, Опанас Сластіон, Володимир Маковський, Ілля Рєпін, Олена Кульчицька та ін.). Вивчення літературних та джерельних матеріалів давало їй підставу переконатися, що народний стрій українців та головні убори як його компонент, розвивалися на самобутній основі, хоч мали багато спільних рис із західноєвропейськими.

Не можна оминати питання географії досліджень... Відповідь однозначна: всі регіони України. Немає в Україні жодної музейної збірки, якої б не було опрацьовано. І, звісно, експедиції. Знову-таки: це всі куточки Української землі (брала участь у 10 експедиціях). Відтак наукові висновки вчена робить не на поодинокі факти, а на міцній базі реалій, які бачила, спостерігала, фіксувала в житті народу. До своїх наукових тверджень підходила і підходить з величезною відповідальністю, перевіряючи і уточнюючи їх достовірність. Адже опитано сотні респондентів, до кожного з яких вчена вміє підібрати ключик, що відімкне би скарбничку їх знань. Завдяки природній Галині Стельмашук комунікабельності люди завжди їй відкривалися. Можливо, кожен відчував щире зацікавлення ученої не лише предметом бесіди, а й поваги до співбесідника, до його праці та знань. Невипадково дослідниця публікує ряд розвідок про творчість народних майстрів [14], [15].

Взявши за основу функціональне призначення виробів, весь об'єм зібраних матеріалів, вчена логічно систематизує, причому детально зупиняючись на локальних особливостях виробів, проводить типологізацію всього їх розмаїття: види використаної сировини, колористика, крій, призначення, способи виготовлення і способи ношення. Здійснено чітку класифікацію: буденний одяг та головні убори на щодень, святковий, обрядовий. Галина Стельмашук простежила і ґрунтовно довела цілісність, гармонійність традиційного народного вбрання, як комплекс компонентів, що диктувався особливим художньо-естетичним законом.

Вагомим у працях вченої є відображення знаковості ужиткових речей, а також надання їм нових смислів в обрядодіях. Дослідниця переконливо довела вже у праці «Головні убори українців» і в наступних творах, що тканина той чи інший колорит підпорядковувалися обереговій та знаковій функції як предмет матеріальної культури і водночас як втілення духов-

них цінностей українців на всій території Української Землі,— висновує вона.

Одним із важливих в етнологічній науці є питання лексики. Для розкриття значень народних назв виробів вчена звертається до літописних джерел, словників, а головню опирається на зібрані нею польові матеріали, що дає підставу усталені до того в науковій літературі (працях Володимира Шухевича, Катерини Матейко) виявити певні назви не достовірними. На основі власних спостережень Галина Стельмашук подає власний можливий варіант назв. До «Малої енциклопедії українського народознавства», виданої Інститутом народознавства НАН України, 2007 р. вона подала 75 статей [16].

1989 р. кандидат історичних наук, етнолог Галина Стельмашук переходить на викладацьку посаду на кафедрі історії та теорії мистецтва Львівського інституту декоративного та прикладного мистецтва. Маючи багато ідей у мистецтвознавчій галузі вчена не полишає етнологічних досліджень. 1994 р. захищає докторську дисертацію «Традиційні головні убори українців. Функції. Класифікація. Символи та обереги. Художні особливості». В наступні роки дотепер — довгий ряд вагомих етнологічних праць. 2000 р. опубліковано монографію «Український стрій» (у співавторстві з Майєю Білан) [17], яку було визнано книгою року. Львівська обласна державна адміністрація нагородила авторів премією ім. Святослава Гординського. Унікальний за свою значимістю твір з огляду наукового, естетичного, ідейного, в якій сконцентровано знання історії України (убрання княжої доби, ноша воїнів і мирних трударів, комплект строїв усіх етнографічних регіонів), ментальності її народу, його духовності, мистецьких досягнень народного генія «на рівні з шедеврами світового мистецтва» [17, с. 87]. Це захоплююча книга про український народний світогляд. Працю було перевидано 2011 р. І знову вона стала книгою року. 2006 рік. Вийшла друком книга «Давнє вбрання на Волині» [18]. 2020 рік. Побачила світ книга «Історія традиційних українських прикрас» (у співавторстві з Ганною Врочинською) [19]. 2021 року книжка «Традиційне вбрання етнографічних груп українців Карпат» [20] виграла мистецький конкурс, оголошений Міністерством культури та інформаційної політики на тему «Книжкові проекти до 30-ої річниці Незалежності України».

Треба відзначити активну участь Галини Стельмашук у багатьох колективних етнологічних монографіях. Кілька з них: «Народні художні промисли Украї-

ни» [21], «Матеріальна культура Полісся» [22], «Голешів в історії, культурі та людських долях» [23]. Написано розділи до монументального видання: «Історія декоративного мистецтва України. Від найдавніших часів до пізнього середньовіччя» [24], «Історія декоративного мистецтва України. Мистецтво XIX ст.» [25], «Історія декоративного мистецтва України. Народне мистецтво та художні промисли XX ст.: У 5 т.» [26].

До тритомника «Етнографічні групи українців Карпат», виданого Інститутом народознавства НАН України 2020 р. в кожному томі містяться розділи академіка Галини Стельмашук [27]. Вона також автор розділів до посібників: «Українське народознавство» (книги вийшли у Львові та у Києві) [28].

Окрема тема — педагогічна діяльність вченої. Мала нагоду слухати її лекції. То краса... логіки, доказовості, оперування фактами, що западає в свідомість і душу слухача. Педагог Галина Стельмашук формує особистість, яка знатиме, хто вона, звідки вона, з чітким стійким почуттям національної гідності. Власне, нині головним завданням кожного викладача, вчителя, виховника, вченого є: сформувати націоцентричну особистість, яка спроможна брати на себе відповідальність за державу, за її культуру, за майбутнє родини, соціуму. Етнологія як одна з історичних наук для такої мети — вдячний предмет. У розділі до колективної монографії на тему розвитку української та польської освіти вона також торкається питання шкільництва і ширше — просвітництва [29].

Висновки. Твори Галини Стельмашук — це фахові об'єктивні розсліди, на які з повною довірою покликаються інші дослідники, оскільки вчена опирається у своїх висновках чи узагальненнях не на поодинокі факти, а на широкий вагомий достовірний спектр фактажу. Вчена не вдається до поширеної нині, на жаль, псевдонаукової тенденції «десакралізації» культури, як і до протилежної їй — надмірної міфологізації. Глибокі знання предмету вивчення дали їй можливість створити і дати передовсім Україні та й світовій спільноті цілісний образ українських традиційних культурних цінностей.

Наукові праці етнолога Галини Стельмашук важливі не лише для вчених-фахівців, а й для всіх, хто цікавиться українською культурою. Вони формують необхідне для нації усвідомлення причетності кожного українця до своїх історичних витоків, почуття власників і носіїв культурної спадщини, її багатств. Кожний науковий твір дослідниці — це утвердження соборності України, вона доводить, що «при всіх ре-

гіональних відмінностях вбрання українців... в оздобленні, способах ношення... виготовленні окремих компонентів, за функційним призначенням... спільне для усієї України» [27, с. 345].

Під час лекції «Найновіші напрямки в народознавстві» на перших зборах НТШ 28 лютого 1895 р. Іван Франко сказав стосовно дослідників народної культури наступне: «Пізнання народу з його мовою, звичаями, віруваннями і поглядами вчить нас любити його міцно і працювати для цього дійово і раціонально» [30, с. 258]. Таким вченим-етнологом є Галина Стельмашук, яка поєднала в собі раціонального, стриманого, глибокого академічного науковця і палку патріотку — наставницю молоді.

1. Кирчів Р. Етнографічно-фольклористична діяльність «Руської Трійці». Львів: Інститут народознавства НАН України, 2001. 424 с.
2. Мушинка М. Володимир Гнатюк: життя та його діяльність в галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства. Париж - Нью-Йорк - Сідней: НТШ, 1987. 332 с.
3. Франко О. Федір Вовк – вчений і громадський діяч. Київ: Вид-во Європейського університету, 2001. 378 с.
4. Дишкант В. Етнографи – збирачі земель. Книжник – Ревю. 2001. № 2. (30). С. 9.
5. Думанська О. Із глибин вікових у сучасний вимір. Річ. 2001. № 5. С. 28-29.
6. Мороз Ю. Унікальне видання. Український огляд: незалежне видання українців в Росії. Москва. 2002. № 2. С. 47.
7. Никорак О. Стельмашук Г.Г. Давнє вбрання на Волині: етнографічно-мистецтвознавче дослідження. Луцьк, 2006. 282 с. Мистецтвознавчий автограф. Збірник наукових праць кафедри історії й теорії мистецтва Львівської Національної Академії Мистецтв. Випуск 3. Львів. 2008. С. 377 – 378.
8. Сапеляк О. Стельмашук Галина. Мала енциклопедія українського народознавства. Національна академія наук України: Інститут народознавства. Львів. 2007. С. 806 – 807.
9. Чибирак С. 10 травня 80 років від дня народження Г.Г. Стельмашук. Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2003 рік. Луцьк. 2022. С. 94 – 97.
10. Nahachewski A. Ukrainian Studies. University of Alberta. 1990. Winter. P.117 – 119.
11. Turska K. Kwartalnik Historii Kultury Materialnej. Warszawa, 1990. Nr. 3-4. S. 316 – 363.
12. Стельмашук Г., Крвавич Д. Український народний одяг XVII – початку XIX ст. в акварелях Юрія Глюговського. Київ: Наукова думка, 1988. 268 с.
13. Стельмашук Г. Традиційні головні убори українців. Київ: Наукова думка, 1993. 228 с.
14. Стельмашук Г., Чугай Р. Виставка одягу Степаниди Грицай.

Каталог. Львів: Львівське відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т. Рильського, 1984. 16 с.

15. Стельмашук Г., Білан М. Виставка творів Богдана Валька. Каталог. Львів: Львівське відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т. Рильського, 1984. 16 с.

16. Мала енциклопедія українського народознавства. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2007. с.

17. Білан М., Стельмашук Г. Український стрій. Львів: Фенікс, 2000. 327 с.

18. Стельмашук Г. Давнє вбрання на Волині. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2006. 280 с.

19. Врочинська Г., Стельмашук Г. Історія традиційних українських прикрас. Балтія-Друк, 2020. 184 с.

20. Стельмашук Г. Традиційний стрій етнографічних груп українців Карпат. Львів: Априорі, 2021. 216 с.

21. Стельмашук Г. Розпис тканин. В'язання. Мереживо. Народні художні промисли України. Київ: Наукова думка, 1986. – С. 41 – 48.

22. Молчанова Л., Стельмашук Г. Одяг. Матеріальна культура Полісся. Київ: Наукова думка, 1988. С. 334 – 365.

23. Стельмашук Г. Народне вбрання мешканців Опілля. Голешів в історії, культурі та людських долях. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2014. – С. 152 – 159.

24. Стельмашук Г. Вбрання. Історія декоративного мистецтва України. Від найдавніших часів до пізнього середньовіччя: У 5 т. Т.I. Київ: Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т. Рильського НАН України, 2010. С. 251 – 265.

25. Стельмашук Г. Регіональні риси народного строю. Історія декоративного мистецтва України. Мистецтво XIX ст.: У 5 т. Т.III. Київ: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, 2009. С. 73 – 108.

26. Стельмашук Г. Вбрання. Історія декоративного мистецтва України. Народне мистецтво та художні промисли XX ст.: У 5 т. Т. 5. Київ: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, 2011. С. 93 – 100.

27. Стельмашук Г. Традиційне вбрання. Етнографічні групи українців Карпат. Бойки. Львів: Фоліо, 2020. С. 333 – 345; Характерні риси лемківського одягу. Етнографічні групи українців Карпат. Лемки. Львів: Фоліо, 2020. С.139 – 152; Народне вбрання. Етнографічні групи українців Карпат. Лемки. Львів: Фоліо, 2020. С. 79 – 98.

28. Стельмашук Г. Українське національне вбрання. Українське народознавство: Навчальний посібник / За ред. С.П. Павлюка. Київ: Знання, 2004. С. 465 – 518.

29. Stelmashchuk Halyna. Становлення художньої освіти у м. Києві в 30-х р. XIX початку XX с. Rozwój polskiej i ukraińskiej myśli pedagogicznej na przestrzeni XIX – XX wieku. Pod redakcją naukową Anny Haratuk. Wrocław, 2011. S. 179 – 186.

30. Франко І. Найновіші напрямки в народознавстві (лекція, виголошена на першому щомісячному зібранні Народознавчого Товариства 28 лютого 1895 р.). Зібрання творів у 50 томах. Київ, 1986. Т. 45. С. 254 – 267.

REFERENCES

1. Kyrzcziv, R. (2011). Ethnographic and folkloristic activities of the "Russian Trinity". Lviv: IN NANU [in Ukrainian].
2. Muszynka, M. (1987). Volodymyr Hnatiuk: Life and his activities in the field of folkloristics, literary studies and linguistics. Paris; New York; Sidney: Shevchenko Scientific Society [in Ukrainian].
3. Franko, O. (2001). Fedir Vovk is a scientist and public figure. Kyiv: Publication of the European Univtristi [in Ukrainian].
4. Dyszcant V. (2001) B. Ethnographers are land collectors. Bookseller - Revue. № 2. (30). P. 9 [in Ukrainian].
5. Dumanska O. (2001). From the depths of the ages to the modern dimension. Rich. № 5. P. 28-29. [in Ukrainian].
6. Moroz J. (2002). A unique edition. Ukrainian review: an independent publication of Ukrainians in Russia. Moscow. № 2. P. 47 [in Ukrainian].
7. Nukorak O., StelmaSZuk H. (2008). Ancient clothing in Volyn: an ethnographic and art study. Luck. 282 p. (2006). Art historian's autograph. Collection of scientific works of the Department of History and Theory of Art of the Lviv National Academy of Arts. Vol. 3. Львів. P. 377 – 378 [in Ukrainian].
8. Sapelyak O. (2007). StelmaSZuk Halyna. A small encyclopedia of Ukrainian folklore. National Academy of Sciences of Ukraine: Institute of Folklore. Lviv. P. 806 – 807 [in Ukrainian].
9. CHybyrak S. (2022). May 10 is the 80th anniversary of the birth of H.G. Stelmaschuk Calendar of significant and memorable dates in Volyn for 2003. Luck. P. 94 – 97 [in Ukrainian].
10. Nahachewski A. (1990). Ukrainian Studies. University of Alberta. Winter. P.117 – 119.
11. Turska K. (1990). Kwartalnik Historii Kultury Materialnej. Warszawa, Nr. 3-4. P. 316 – 363.
12. Stelmashchuk H. KrvavyCH D. (1988). Ukrainian folk clothes of the 17th - early 19th centuries. In watercolors by Yuri Glogovskiy. Kyiv: Naukova dumka. 268 p.
13. Stelmashchuk H. (1993). Traditional headdresses of Ukrainians. Kyiv: Naukova dumka. 228 p. [in Ukrainian].
14. Stelmashchuk H., CHuhaj R. (1984). Exhibition of Stepanida Hrytsai's clothes. Catalogue. Lviv: Lviv branch of the Institute of Art History, Folklore and Ethnography named after M.T. Ryl'skyi. 16 p. [in Ukrainian].
15. Stelmashchuk H., Bilan M. (1984). Exhibition of works by Bohdan Valk. Catalogue. Lviv: Lviv Institute of Art History, Folklore and Ethnography named after M.T. Ryl'skyi. 16 p. [in Ukrainian].
16. Small encyclopedia of Ukrainian ethnology (2007). Lviv: Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
17. Bilan M., Stelmashchuk H. (2000). Ukrainian folk costume. Lviv: Feniks. 327 p. [in Ukrainian].
18. Stelmashchuk H. (2006). Ancient clothes of Volyn. Luck.

280 p. [in Ukrainian].

19. Vrochynska H., Stelmashchuk H. (2020)/ History of traditional Ukrainian jewelry. Baltia-Druk. 184 p. [in Ukrainian].
20. Stelmashchuk H. (2021). Ttraditional clothing of ethnographic groups of Ukrainian Carpathians. Lviv: Apriori. 216 p. [in Ukrainian].
21. Stelmashchuk H. (1986). Fabric painting. Knitting. Lace. Folk art crafts of Ukraine. Kyiv: Naukova dumka. P. 41, 48 [in Ukrainian].
22. Molchanova L., Stelmashchuk H. (1988). Clothes. Material culture of Polissia. Kyiv: Naukova dumka. P. 334–365 [in Ukrainian].
23. Stelmashchuk H. (2014). Folk clothes of the residents of Opillia. Goleshiv in history, culture and human destinies. Lviv: Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine . P.152–159 [in Ukrainian].
24. Stelmashchuk H. (2010). Clothes History of decorative art of Ukraine. From the earliest times to the late Middle Ages: У 5 т. Т.I. Kyiv: Institute of Folklore and Ethnography named after M.T. Rylsky. P. 251–265 [in Ukrainian].
25. Stelmashchuk H. (2009). Regional features of folk costume. History of decorative art of Ukraine. Art of the 19th century: У 5 т. Т.III. Kyiv: P. 73 – 108 [in Ukrainian].
26. Stelmashchuk H. (2011). Regional features of folk costume. History of decorative art of Ukraine. Art of the 20th century: У 5 т. Т. 5. Kyiv. P. 93 – 100 [in Ukrainian].
27. Stelmashchuk H. (2020). Traditional clothes. Ethnographic groups of Ukrainians of the Carpathians. Boyky Lviv: Folio. P. 333 -345. [in Ukrainian].
28. Stelmashchuk H. (2004). Ukrainian national clothes. Ukrainian folklore: Study guide / ed. S. Pavliuk. Kyiv: Znannia. P. 465 – 518 [in Ukrainian].
29. Stelmashchuk Halyna (2011). Rozwój polskiej i ukraińskiej myśli pedagogicznej na przestrzeni XIX – XX wieku. Pod redakcją naukową Anny Haratuk. Wrocław. P. 179 – 186 [in Ukrainian].
30. Franko I. (1986). The latest trends in ethnology (a lecture delivered at the first monthly meeting of the Ethnological Society on February 28, 1895). Collection of works in 50 volumes. Kyiv. T. 45. P. 254 – 267 [in Ukrainian].

ANNOTATION

Oksana Sapeliak. The folk culture of Ukraine in the works of Halyna Stelmashchuk. One of the important areas of ethnological science is historiography, in particular the study of the creativity of Ukrainian scientists. Nowadays, this question should occupy one of the priority places, because for many years the activity and creativity of domestic ethnologists was silenced. It is about the fact that after 1933, Ukrainian ethnology was declared nationalist by the Soviet regime. Therefore, the Ukrainian Academy of Sciences, which was created in 1918 by the outstanding Ukrainian scientist Volodymyr Vernadskyi, ceased

to exist in Kyiv. Ethnologists came under the harshest repressions: persecution, arrests, prisons, executions... In Lviv, where the Scientific Society named after Shevchenko - in fact the All-Ukrainian Academy of Sciences - ceased its scientific activities with the arrival of the Soviet-Russian occupation, the property of the National Academy of Sciences was confiscated. After the Second World War, ethnological research began to continue in the Museum of Ethnography and Artistic Craft of the National Academy of Sciences, established by the authorities. However, the investigations of scientists were strictly regulated by communist ideologues. Careful attention was paid to ensure that all publications were aimed at proving the unity of the "fraternal Russian and Ukrainian peoples". The study of the creativity and activity of the personalities of the ethnologists of previous periods was undesirable, practically forbidden. Only with the declaration of the restoration of Ukraine's independence, the conditions were created for investigations of ethnological science until 1939 and ethnological scientists (Fedor Vovk, Volodymyr Hnatyuk, Father Mykhailo Zubrytskyi, Zenon Kuzeli, etc.). However, there is a certain bias towards studying the activities of scientists who worked within the framework of the "Soviet period". The question of how many Ukrainian ethnologists still managed to preserve the national character of their works under the conditions of severe ideological pressure, how they obtained permits for studies of subjects necessary for Ukrainian culture, is of great historical and cultural interest. A monographic study on the creativity and organizational work of the first director of the Lviv branch of the Institute of Art History, Folklore and Ethnography of the Academy of Sciences, which was created by his efforts in 1982 - Doctor of Historical Sciences Yuriy Goshko, is on time. Actually, Ukrainian ethnologists were formed in this institution. After all, we are talking about half a century of hard work during the difficult time of denationalization policy. Expeditions were organized to all regions of Ukraine, ethnographic and folklore material was recorded, Ukrainian folk culture was popularized, and scientific works were published. The Museum, created by scientists of the National Academy of Sciences, was preserved and replenished with valuable artifacts.

Key words: ethnology, historiography, personalities, national traditional culture, headdresses, national costume.